

להזמין (או באשטעלן) קניית חמץ בפסח אלל נכרים באופן שלא ישלחו לו את החמץ עד לאחר החג

א. חמץ בפסח אסור בהנאה ובצ"י, אבל בנדון זה אין כאן לא הנאה בפסח, וגם אין עליו עדיין בעלות שיעבור על צ"י. ומה שיש לדון כאן הוא אם יש בזה משום רוחה בקיומו.

והנה ענין זה מקורו בגמ' עבד"ז (סג:), ונחלקו הראשונים אם חומרא זו רק שייכת בעבד"ז וצ"י או אף בחמץ [עי' שדי חמד סוף ח"ד]. בשו"ע או"ח סי' ת"נ ס"ז פסק המחבר להחמיר כדעת הטור שנוהג אף בחמץ. אכן שמה המדובר הוא במשכיר כלי באמצע הפסח לנכרי וכו', והרי הוא (מכח מאי דרודה בקיומו) נהנה מן החמץ בפסח. אכן במשכיר לו הכלי קודם הפסח, עיי"ש במשנ"צ צ"ה"ל שיש סוברים שזה מותר, (עיי"ש מש"כ שיש צ' גרסאות בס' האגור). ואפילו לדעת המחמירים שמה, עיי' שו"ע (סי' תמ"ח ס"ד) שרשאי הישראל לומר לנכרי בע"פ שיקנה ממנו הרבה חמץ עכשיו, כי הוא ירצה לקנות ממנו בחזרה לאחר הפסח, ועיי"ש במשנ"צ (ס"ק כ"ג) שהאחרונים כתבו דרשאי אפילו להבטיח להנכרי שיחזור ויקנה ממנו ויתן לו ריות, הרי דאין כאן בכה"ג צע"א של רוחה בקיומו, דכל האיסור של רוחה בקיומו הוא מפני שזה נחשב כנהנה, והנאה דממילא תמיד מותרת, ורק אסור לעשות מעשה המהנה [וזהו הנחת כל הסוגיא דפסחים (כה:)] הנאה הצאה לאדם בע"כ, וקודם הפסח בשעה שמוכר את חמצו להנכרי ומבטיחו וכו' הרי אז מותר ליהנות מן החמץ, ובפסח הרי הישראל רק רוחה בקיומו בשו"ע, ואין בזה צע"א. ושאלה זו ממש נמצאת בשו"ע מהר"ם שיי"ק (או"ח סי' רכ"ה), הו"ד בקצרה בשו"ע (במערכת חמץ ומנה, סי' א' אות י"ד), אם מותר להזמין חמץ בחולו של מועד אלל הנכרי, ולצסוף הכריע להקל על פי תשובת שער אפרים דאין לאסור ברוחה בקיומו אלל באופן שעושה מעשה בגוף האיסורי הנאה.

[אבל במשכיר כליו לנכרי לפני הפסח שיצטל בהם הנכרי בפסח, הרי הנכרי עושה מעשה בפסח בכליו של הישראל וברשותו של הישראל המשכיר, באופן שהישראל נהנה מן החמץ, שאם ישפך החמץ יצקע הכלי, ולכן יש שמה דעה האוסרת, כי הרי הנכרי עושה מעשה בפסח בגופו של החמץ. אך בגידון דידן לכו"ע שרי.]

ובשמומנים את החמץ בחוש"מ צריכים לדקדק שלא לקחת מאכל מסוים שצחנות של הנכרי ולצקש ממנו שימכרנו לו לאחר החג, דזה ממש עושה מעשה בגוף החמץ בפסח ואסור מטעם רוחה בקיומו, אלל לצקש דרך הטלפון (או האינטרנט) שישלח לו לביתו ביום מסוים לאחר הפסח, ולצקש מהם שלא יקדימו לשלחו.

ובאם כן יקדימו לשלחו ויגיע לביתו בפסח, אף שחצרו של אדם קונה עבורו אפילו שלא מדעתו, אך אינו קונה לו בעל כרחו, (תוס' פ' חוקת הבתים. כלומר, חוץ מגט אשה).

ובאם יכניסו את קופסת החמץ מן המרפסת אל תוך הבית בפסח, נוסף על צע"א טלטול מוקצה שיש בדבר, [אשר את זה אפשר לפתור ע"י טלטול ברגליו, לפי המשנ"צ], כבר יהי' בזה משום רוחה בקיומו. וכן אם הניחו UPS את קופסת החמץ על המרפסת שלו בפסח, והתחילו גשמים יורדים, והוא מכסה את הקופסא בכיסוי של פלסטיק כדי שלא יתקלקל, הרי אף בכה"ג יש כאן רוחה בקיומו בקו"ע, דקיי"ל כדעת הטור שאסור. וצריכים להזהיר את כל בני הבית, הקטנים עם הגדולים, על כך, שלא יכניסו וכו' וגם לא יכסו וכו'.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרב צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

ב. המשהה חמץ בראשיתו בפסח עובר צ"י. אבל אינו לוקה, דהוי לאו שאז"מ. אכן הקונה חמץ בפסח עובר צ"י בקו"ע, ולוקה (רמב"ם פ"א מהל' חו"מ הל"ג, ועי' מש"כ בזה בס' גינת אגוז, עמ' ז"צ). והמתקשר אלל בעל החנות בחושמ"פ, והלה אומר לו שיש לו בחנות יו"ד קופסאות של צ'יריו"ז (cereal), והקונה אומר אני רוצה לקנות קופסא אחת ותשלחנה לבייתי לאחר החג, ומשלם לו המעות תיכף, הר"י ודאי עובר צ"י.

ואע"פ שלא ייחד לו איזו קופסא (בפרטות) הוא רוצה לקנות, וקיי"ל (דבדאורייתא) אין ברירה, והי' לנו לומר שלא קנה כלום, עגמ' סוף מנחות (קח :) בית צבתי אני מוכר לך וכו'. ותמה בזה הרשב"א בתשו' דהי' לנו לומר שלא קנה כלום, דא"ל לקנין לחול על דבר שאינו מצורר.

והמקובל בזה הוא, שכמו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואעפ"כ במקנה דקל לפירותיו (שעוד לא גדלו) כן חל הקנין, שהרי הדקל כבר ישנו בעולם, כמו"כ המקנה כל הצמים שיש לו לענין זה - שלצסוף יעשו (הקונה והמוכר) חלוקה, והקונה יקח לו בית אחד, (דוהי משמעות הלשון - "בית בין צתי אני מוכר לך", שהוא מקנה לו כל הצמים שיש לו ע"מ שלצסוף יוכל הלוקח ליקח בית אחד, ולעת עתה - קודם שעשו את החלוקה, הרי הם שותפים בכל הצמים), אע"פ שהצית הפרטי ההוא לא מצורר, אבל כל הצמים שיש לו - זה כן מצורר, ושפיר חל קנין כזה. (כן הסביר בזה רבנו, עי' מש"כ בס' צעקצי הנאמן, עמ' ז').

ולדעת רש"י שהל' כר"ל, דמשיכה מפורשת מן החורה, ולעמיתך בחדא וכו', נמצא שישראל הקונה מטלטלין מן הנכרי שפיר קונה במעות, ונעשה ישראל שותף בכל עשר קופסאות החמץ שנמצאות בחנות לענין זה - שלצסוף יעשו חלוקה, והאחת תשאר בראשיתו, ונמצא שודאי עבר צ"י וצ"י.

אבל במקרה שהקונה לא אומר לבעל החנות שרוצה לקנות אחת מהקופסאות שיש לו, אלא רוצה להזמין עבור לאחר החג, ואפילו אין לו בחנות שום חמץ כלל כעת; או אפילו יש לו, אבל אינו מתחייב לשלוח לו אחת מהקופסאות שיש לו עכשיו, אלא סתם מתחייב לספק לו קופסא אחת אחר החג, הרי בכה"ג - לא קנה ישראל שום דבר מבעל החנות, וא"ל לעבור צ"י על מושג מופשט של צ'יריו"ז, אלא רק על חפצא ובעין של חמץ, ואין כאן בעלות של כלום על שום חפץ של חמץ, ואין אדם קונה שום חפץ בע"כ (חוץ מירושא), ואין כאן כוונת קנין כלל מצד הקונה, וכמו"כ לא שייך לאסור מטעם רוצה בקיומו, דאינו רוצה בקיומו של שום חפץ מסויים של חמץ, אלא רק במושג המופשט של קופסת צ'יריו"ז (cereal). [וכבר דן מהר"ם שיק בתחילת תשובתו (חאו"ח סי' רכ"ה) בזה והסיק לצסוף שמונת להזמין אפי' בחוש"מ].

ובהיתר זה של המהר"ם שיק צריכים ליזהר בזה מאד, שלא יאמר שהוא רוצה לקנות חמץ, אלא הוא רק רוצה להזמין. ואע"פ שהמהר"ם שיק בתשובתו כתב בזה להקל לכתחילה, אולי אין הדבר כדאי בשנה רגילה, אולי יטעה המזמין ויאמר שהוא רוצה לקנות את החמץ עבור אחר החג, אשר זה אסור.

צבי שכטר
י"ד ניסן תש"פ